

Bispens bro – senmiddelalderens befæstede bispegård

AF MIKAEL MANØE BJERREGAARD

Stormen på bispegården

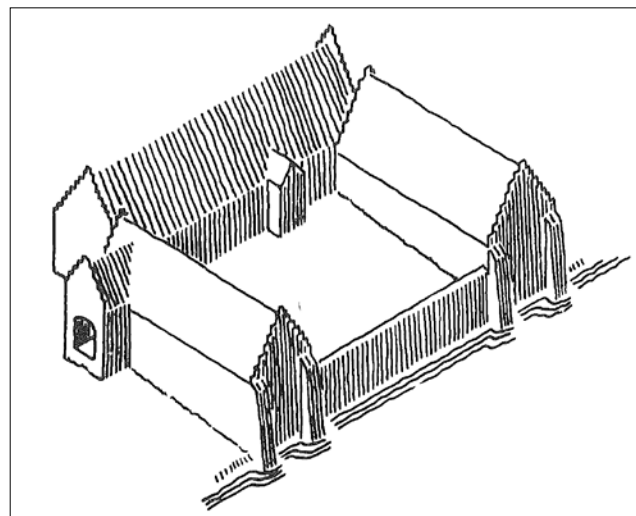
”..... på samme måde plyndrede og indtog svendborgborgerne Odense Bispegård, de begav sig udi Skt. Albani kirke og andre huse omkring bispegården og skød fra kirken og husene på dem, der lod sig se eller ville stille sig til værn af vinduerne på bispegården. Imidlertid fik de ført en båd over graven med nogle folk, som førte ild og tjære udi porten, som ikke var hvælvet, og dermed opbrændte porten, og på den måde fik de gården i deres magt.”

Sådan lyder på nudansk en passage fra *Danmarks Riges Krønike* fra ca. 1595 af historikeren Arild Huitfeldt.¹ Den dramatiske fortælling om optøjer og plyndring i juli 1534 placerer Odense Bispegård midt i det folkelige oprør på Fyn, som fandt sted under borgerkrigen Grevens Fejde (1534-36). En rasende folkemængde har netop brændt Odensebispens borg Ørkild nær Svendborg af så eftertrykkeligt, at det store borganlæg aldrig siden blev genopført, og nu er de samme borgere draget til Odense for også at indtage bispens gård inde i domkirkebyen. Huitfeldts beskrivelse af angrebet på bispegården har et ordvalg, som var der tale om belejring af og storm på en fæstning. Men er det rimeligt at antage, at bispegården i senmiddelalderen havde karakter af en fæstning? Eller er Huitfeldts beskrivelse, der først er nedfældet ca. 60 år efter begivenhederne, præget af fri digtning og overdrivelser? Historikere og arkæologer har i årevis søgt at be- eller afkræfte den omtalte voldgrav omkring bispegården. Der har gennem årene været foretaget flere arkæologiske undersøgelser på stedet, uden at der blev fundet spor af en voldgrav. Ved de seneste arkæologiske udgravninger forud for *Fra Gade til By*-projektet blev der imidlertid fundet en hidtil ukendt brokonstruktion ud for bispegårdens vestport, som kan være med til at kaste nyt lys over den senmiddelalderlige bispegårds udformning.

Den middelalderlige bispegård

Midt i Odense ligger en stor teglstensbygning, som i daglig tale går under navnet ”Det Adelige Jomfrukloster”. I dag huser bygningen bl.a. H.C. Andersen Centret ved Syddansk Universitet, men fra 1716 til 1972 var stedet bolig for ugifte kvinder af den dan-

ske adel – heraf navnet Jomfruklostret. Oprindeligt var ejendommen dog en del af senmiddelalderens bispegårdskompleks, og i sin kerne rummer bygningen rester af denne bispegårds nordfløj. Odensebispens har uden tvivl allerede i tidlig middelalder haft en gård et sted i byen, selv om den ældste historie om bispegården er helt ukendt. En langt senere historisk kilde nævner, at Odensebispens Mogens Krafse påbegyndte (ny?)opførelsen af bispegården på dette sted i 1466. Og i hvert fald fra 1480 vides bispegården med sikkerhed at have ligget her ca. 140 m øst for domkirken.² Den stående bygning blev ifølge en nu forsvundet inskriptionstavle opført i årene 1504-08 og havde Odenses berømte og berygtede biskop Jens Andersen Beldenak som bygherre (biskop 1501-29).³ Bygningen, som sidenhen blev forlænget i begge ender og fik tilføjet en ekstra etage, udgjorde nordfløj og hovedfløj i det lukkede kompleks, der husede biskoppens residens og administration (fig. 1). Arkæologiske undersøgelser har givet sikre belæg for eksistensen af en vestfløj og en østfløj, der formentlig har været i to etager ligesom nordfløjen. Mod syd ned mod Odense Å har anlægget formentlig blot været lukket med

FIG. 1: Rekonstruktion af den overordnede udformning af bispegården efter Beldenaks ombygning ca. 1508 baseret på arkæologiske undersøgelser. Set fra sydvest. Den bro og grav, som omtales i denne artikel, er fundet ud for vestporten. Tegning efter Vesth 1987: 141.

Reconstruction of the overall layout of the bishop's palace after alterations made by Beldenak c.1508, based on archaeological investigations. Seen from the south-west. The bridge and moat mentioned in this article were discovered opposite the west gate.

Drawing after Vesth 1987: 141.

en spærremur og ikke en regulær sydfløj.⁴ Karréen mellem nordfløjen og den nuværende Adelgade har også tilhørt bispegården. Her lå formentlig i middelalderen de økonomibygninger, som var nødvendige for at drive bispeembedets verdslige og administrative funktioner og det store folkehold, som omgav bispen.⁵

Porten til bispegården

I 1975-1976 blev der udført arkæologiske udgravninger på bispegårdens grund. Der blev fundet fundamenter og murværk fra

anlæggets vestfløj. Der, hvor vestfløjen stødte til den bevarede nordfløj, kunne man konstatere en portåbning ind til det lukkede kompleks. Ud fra vestfløjens nordvestlige ende blev konstateret to parallelle murforløb med en afstand på ca. 3,5 m, som muligvis har udgjort de to sidevanger i en fremspringende portbygning omkring åbningen.⁶ Det vides ikke med sikkerhed, om der har været andre porte ind til bispegårdens hovedbygninger. Det er muligt, at der direkte over for vestporten har været en tilsvarende port mod øst med adgang fra det nuværende Paaskestræde, men de arkæologiske spor er ikke entydige.⁷ De bygningsarkæologiske undersøgelser har heller ikke påvist nogen oprindelig port eller dør i nordfløjens nordmur, så det er muligt, at al transport af personer og varer ind til bispens residens er foregået gennem vestporten.

Bro og grav

Det var omtrent 13 m vest for den omtalte vestport, at Odense Bys Museer i 2016 fik mulighed for at udgrave et hidtil ukendt element af den middelalderlige bispegård, nemlig hvad der tolkes som en voldgrav omkring vestporten og de nederste dele af en tømmerbygget bro, som har ført hen over voldgraven (fig. 2-3). Anlægget viste sig som en stor nedgravning i undergrunden. Den havde stejle sider og var opfyldt med jord, der bestod

FIG. 2: Broen og bolværk under udgravning 2016. Set fra vest. Midt i billedet ses de parallelle forløb af begge broens faser. På hver side af broen ses de bolværker, som har holdt på gravens sider. I baggrunden ses gavlen fra bispegårdens (ombyggede) nordfløj. Foto: Odense Bys Museer.

The bridge and bulwark during the 2016 excavations. Seen from the west. In the centre of the picture, the parallel runs of the bridge's two phases. On either side of the bridge, the bulwark securing the sides of the moat is visible. In the background, the end wall of the (reconstructed) north wing of the bishop's palace. Photo: Odense City Museums.

FIG. 3: Anlægget under udgravning. Set fra vestnordvest. Foto: Odense Bys Museer.

During the excavations. Seen from the west-northwest. Photo: Odense City Museums.

FIG. 4: Broens to faser set fra vestsydvest. Bl.a. ses den store fodrem, hvori bropillerne er tappet. Brofasernes oprindelige afslutning er forrest i billedet, mens broerne fortsætter uden for udgravningsfeltet bagest i billedet.

Foto: Odense Bys Museer.

The two phases of the bridge seen from the west-southwest. Note the large wall plate, to which the bridge piers were mortised. The original termination of the bridge phases is visible in the foreground while the bridges continue beyond the excavation area further back. Photo: Odense City Museums.

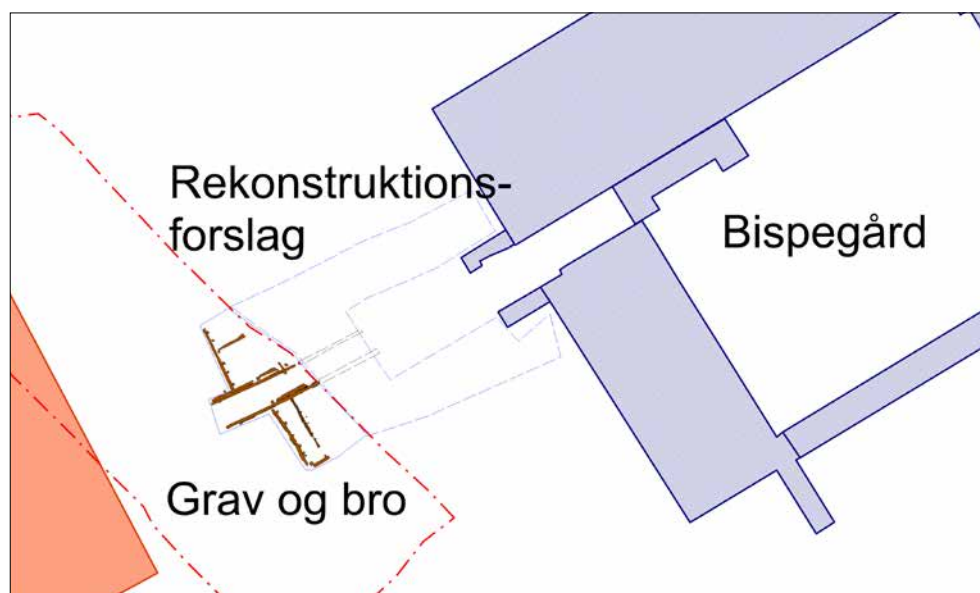
af bl.a. møddings- og affaldslag med en del renæssancekeramik samt munkesten og tagsten fra nedrevne bygninger. I de fugtige lag på bunden af nedgravningen blev der fundet betydelige rester af en stor tømmerkonstruktion, som bestod af bro og bolværker i flere faser. Kun de nederste dele af konstruktionen var bevaret, men disse stod i op til omkring en meters højde, hvilket lettede tolkningen af anlægget. De øvre dele var gået til i de tørre lag øverst i fylden eller slet og ret fjernet engang i fortiden. Den oprindelige vestlige afslutning af voldgrav og bro blev fremgravet og kunne følges syv meter, hvorefter den fortsatte ud af udgravningsfeltet mod øst i retning af bispegården. Den ældste brofase bestod af to kraftige fodremme, som hvilede på kampesten (fig. 4). Ned i disse var tappet massive stolper, som har udgjort bropillerne. Broen har været ca. 1,7 m bred. Denne brofase blev afløst af en yngre fase, hvor bropillerne var banket direkte ned i undergrundsleret. I denne fase var der også bevaret dele af vandret tømmer, som hvilede på de lodrette stolper. Den yngre bro var ca. 1 m kortere end den ældre – sandsynligvis fordi voldgravens vestlige brink var skredet ud og delvist havde fyldt voldgravens vestende op. Til at holde på brinkerne var der oprindeligt et

bolværk på hver side af broen, opført i regulære vandretliggende bjælker, som blev holdt på plads af tilhuggede, kraftige pæle. Det sydligste af disse bolværker har dog på et tidspunkt givet efter, og man har i al hast lavet et nyt bolværk et stykke ude i voldgraven for at holde jordmasserne tilbage (fig. 5). Dette yngre bolværk bestod af tilfældige planker og rafter, der blev holdt på plads af tynde lodrette rafter, som hverken var tilhuggede eller afbarkede.

FIG. 5: Detaljebillede, som viser de to faser i bolværker mod syd. Set fra østsydøst. Til venstre i billedet det ældste bolværk med tilhuggede bjælker og pæle. Midt i billedet det yngre bolværk af brædder og rafter med bark på. Foto: Odense Bys Museer.

Detail showing the two phases in the south-facing bulwark. Seen from east-southeast. To the left in the picture, the oldest bulwark with trimmed timbers and poles. At the centre, the most recent bulwark of boards and rafters with the bark still on. Photo: Odense City Museums.

FIG. 6: Oversigtsplan med den senmiddelalderlige bispegårds placering i forhold til udgravningsfeltet fra 2016 (rød stippling). De udgravede dele af bro og bolværker (brun) og grav (blå streg) ses, mens der med stiplede linjer gives et forslag til en rekonstruktion af anlægget i det udgravede område tættest på bispegården. Tegning: Mikael M. Bjerregaard & Simon G. Nissen, Odense Bys Museer.

Plan showing the position of the late medieval bishop's palace in relation to the 2016 excavation (red dotted line). The excavated parts of the bridge and bulwark (brown) and the moat (blue line) are outlined while dotted lines indicate a proposed reconstruction of the site that has not been excavated closest to the bishop's palace. Drawing: Mikael M. Bjerregaard and Simon G. Nissen, Odense City Museums.

Voldgraven har formentlig kun været delvist vandfyldt. Den ligger i en højde, som umuliggør, at den har fået vand fra Odense Å. Men i bunden af nedgravningen har der stået en smule undergrundsvand samt det regnvand og overfladevand, som samlede sig i den åbne grav. Det kunne konstateres, at den permanente vandstandsdybde syd for broen kun har været omtrent 0,5 m. Graven har først og fremmest skullet skabe afstand og utilgængelighed til bispegårdens port.

Den befæstede bispegård

Der er ingen tvivl om, at voldgraven og broen skal forstås i relation til bispegården. Broforløbet har retning direkte mod den arkæologisk konstaterede vestport i komplekset, og både bro og grav fortsatte mod øst uden for udgravningsfeltet (fig. 6). Desværre har vi ikke arkæologisk kendskab til området mellem vestporten og den udgravede del af broen og voldgraven. Den ældste brofase med tilhørende bolværker kan ud fra dendrokronologiske dateringer af tømmeret fastsættes til at være opført i perioden 1508-1523. Det er altså umiddelbart i forlængelse af biskop Beldenaks byggeri af en ny bispegård, og bispen må også have været bygherre på bro og grav.

Det er oplagt at se graven som et befæstningselement ved den senmiddelalderlige bispegård. Det store hul, som broen fører hen over, er ikke en naturlig sænkning i landskabet, men en menneskeskabt nedgravning, der har krævet en stor arbejdsindsats. Det samme gælder brokonstruktionen, der også har fordret store mængder tømmer af god kvalitet. At anlægge en to meter

dyb grav foran indgangen til sin residens og derefter slå en bro henover kan næsten kun forklares ud fra et forsvarsmæssigt perspektiv. Omtalen i Huitfeldts Danmarkskrønike af en voldgrav ved bispegården kan give associationer til en vandfyldt voldgrav, der omsluttede bispegårdskomplekset på alle fire sider. Sådant en voldgrav er imidlertid aldrig påvist og er også meget utænkkelig pga. den tætliggende bymæssige bebyggelse mod nord og øst og det generelt kraftigt skrånende terræn, som bispegården ligger på. Men de nye arkæologiske opdagelser tyder på, at der har været en (delvis tør) grav omkring bispegårdens svageste punkt – porten. Det var tydeligt, at graven ikke fortsatte hverken i nord- eller sydlig retning, men hvis den skal have nogen praktisk funktion, må den have omsluttet vestporten i en hesteskoform. Et par mindre udgravningsfelter, som i 1975 blev anlagt henholdsvis nord og syd for de formodede vanger i den fremskudte portbygning, afslørede opfyldslag med byggeaffald fra middelalder/renæssance i ned til to meters dybde, uden at undergrund blev nået. Det tyder på, at man her ramte ned i den østlige del af den opfyldte voldgrav.⁸

Broen har været en vindebro, som kunne slås op, hvis man følte sig truet (fig. 7). Når broen var slået op, stod fjendtlige gæster over for en to meter dyb nedgravning foran porten, og forsvaret omkring porten bestod i at holde fjenden på så tilpas afstand af porten, at adgangen var vanskelig. Det er netop en sådan situation, der omtales hos Huitfeldt, hvor bispegården angribes fra vest (fra Skt. Albani Kirke). At man har skullet kunne sejle over denne voldgrav, forekommer dog ikke helt sandsynligt, den ringe vandmængde taget i betragtning. Som yderligere forsvar mod angreb må selve ydermurene i bispegården have fungeret. Bygningsarkæologiske undersøgelser af nordfløjen og udgravningen af vestfløjen har vist, at de ydermure og gavle, som vendte ud mod omverdenen, var 30-40 cm tykkere end murene ind mod gårdspladsen. Nordfløjen har fra starten haft store vinduesåbninger ind mod gården, mens undersøgelser af murværket antyder, at der i nordmuren formentlig kun har været små skydeskårslignende åbninger, selv om kun én af disse kunne påvises med sikkerhed. Disse elementer har givet bispegården fæstningslignende træk.⁹

Bispegårde som befæstede anlæg

Den senmiddelalderlige bispegård i Odense har altså fremstået som et anlæg, der lukkede sig mod omverdenen og udviste fæstningslignende træk. Kompakte bygningsflader og spærremure lukkede anlægget på alle sider, og adgangen til vestporten var vanskeliggjort af en to meter dyb grav, når vindebroen var slået op. Mod syd udgjorde Odense Å desuden en naturlig forhindring for en evt. angribende fjende.

Omkring de senmiddelalderlige bispegårde i andre danske domkirkebyer antyder skriftlige kilder og arkæologiske undersøgelser bygningstræk, der også kan tolkes som befæstningslignende. I Viborg var hele bisperesidensen omkranset af en mur, hvori der var et porthus med to tårne, som i 1585 omtales som gamle.¹⁰ I Aarhus var bispegården ligeledes omgivet af en mur, og indgangen er foregået gennem en port i vestfløjen.¹¹ Hvorvidt der er tale om egentlige forsvarsmure, er dog vanskeligt at sige med sikkerhed. Derimod synes ærkebisppegården i Lund at have været disponeret som et regulært borganlæg. Den var omkranset af en fire-sidet ringmur, op til hvilken de fleste af gårdens bygninger var opført, sådan som det kendes fra borgarkitekturen. I 1400-tallet opførtes en indre ringmur omkring de bygninger, som udgjorde selve ærkebispens bolig. Middelalderlige kilder nævner både ryttere med harnisk samt bøsseskytter i folkehølet på gården. I 1299 og 1368 blev ærkebisppegården indtaget under fjendtlige angreb, mens den i 1452 modstod en svensk hær. En symbolsk fremstilling af anlægget på et segl fra ca. 1500 viser ærkebisppegården som en borg med tårn, mure med krenelering (skydeskår) og faldgitter i porten. På et byprospekt over Lund fra 1580 er anlægget afbildet med kreneleret ringmur og en portbygning.¹²

Bispens magtposition

Det tyder altså på, at både ærkebispens i Lund og den senmiddelalderlige biskop i Odense har haft et ønske om at befæste deres bygård mod en ydre fjende. Middelalderens biskopper var ikke alene kirkelige overhoveder; de besad også stor verdslig magt og ejede et stort jordegods, som blev administreret fra bispegården eller andre af bispens ejendomme. Bisperne havde også indflydelse på rigets politik på højt plan. I egenskab af en verdslig magtfaktor i samfundet kunne bisperne på lige fod med kongelige og adelige til tider se en nødvendighed i at sikre deres boliger. Bisperne var også borgherrer. Kendt er bl.a. Viborgbispens borg Hald og det mægtige Spøttrup. Den senmiddelalderlige Odensebisp Jens Andersen Beldenak – den sidste bispegårds bygherre

FIG. 7: Broen ved bispegården har formentlig været konstrueret omtrent som den vindebro, der i dag ses ved herregården Søbygård på Ærø.

Foto: Jesper Hansen, Odense Bys Museer.

The bridge near the bishop's palace was presumably constructed similarly to the drawbridge that exists at the manor of Søbygård on the isle of Ærø.

Photo: Jesper Hansen, Odense City Museums.

FIG. 8: Biskop Jens Andersen Beldenak bar våbenskjold, på trods af at han ikke var adelig. Tegning af historikeren Cornelius Hamsfort d.y. fra slutningen af 1500-tallet, som han forestillede sig bispen.

Foto: *Series episcoporum Otthoniensium* (GKS 3645), Det Kongelige Bibliotek.

Bishop Jens Andersen Beldenak had a coat of arms even though he was not of noble birth. Drawing by the historian Cornelius Hamsfort the Younger from the close of the sixteenth century, as he imagined the bishop might have looked.

Photo: 'Series episcoporum Otthoniensium' (GKS 3645), The National Library of Denmark.

– er et godt eksempel på en sådan biskop (fig. 8). I hans embedsperiode ejede bispestolen borgen Ørkild ved Svendborg, flere borge på Lolland-Falster og borgen Kjærstrup, hvorunder det meste af Tåsinge hørte.¹³ Bispen havde ikke fast residens på gården i Odense; ofte opholdt han sig på Ørkild, som var en regulær borg. Det var denne borg, de rasende Svendborgborgere sidenhen stormede som den første ved opstanden i 1534. Borg og befæstning var altså på ingen måde fremmede elementer for

senmiddelalderens Odensebisp. Det er ikke overraskende, at han i et vist omfang overførte disse elementer også til sin ejendom i byen.

Beldenak havde en turbulent karriere, som bragte ham i mange konflikter. Fra sit ophav som søn af en skomager fik han kæmpet sig til tops i samfundet og studerede i Köln og Rom i 10 år. Siden arbejdede han i kongens kancelli som kongens sekretær, inden han i 1501 blev udnævnt til biskop over Fyns Stift, hvilket også gav ham en plads i rigsrådet. I 1504 sad Beldenak belejret på Ørkild af en hær af adelsmænd, der beskyldte ham for delagtighed i mordet på lensmanden på Næsbyhoved Slot samt uberegtiget tilegnelse af arv, der tilkom broderen til forgængerer i bispesædet. Beldenak kom også i konflikt med kong Hans ved forhandlinger af en løsesum i forbindelse med, at dronning Christine var i svensk fangenskab. Odensebispen nedlagde også provsteembedet i Odense, på trods af at selvste kongen havde udpeget provsten. Bispen lod provstegården rive ned for at bruge materialerne til sin nye bispegård. Under Chr. II sad Beldenak fængslet i to år og måtte købe sig fri med en overordentlig stor erstatning. Siden var han som dommer medvirkende til, at Det Stockholmske Blodbad fandt sted, og i 1521 blev han atter fængslet af kongen. Beldenak blev genindsat som biskop i 1523, men han måtte afgive embedet i 1529, da han var for svækket til at bestride det.

Alt i alt tegner Beldenaks karriereforløb et billede af en mand, som kendte den verdslige magts spilleregler og nødvendigheden af at kunne forsvare sig, også militært. Under Beldenaks efterfølger i bispestolen, Knud Gyldenstjerne, kom bispens befæstninger dels på Ørkild, dels på Odense Bispegård i funktion – om end det begge steder gik fatalt for den forsvarende part. Bispen selv var dog ikke til stede under nogen af angrebene. Han var måske fortrukket i tide. I august 1536, da kongen udsteder en arrestordre på bispen i Odense, tager kongen højde for den mulighed, at biskoppen vil forskanse sig på bispegården.¹⁴ Arrestationen foregår dog udramatisk i det øjeblik, da Gyldenstjerne træder ud af Skt. Albani Kirke efter en gudstjeneste og frivilligt lader sig føre med.¹⁵ Bispegården overgår med kirkens øvrige ejendom til kronen, og de magtfulde katolske bispers tid er forbi.

Broen og graven fik dog et efterliv. Det er muligt, at broen blev beskadiget i forbindelse med reformationsstridighederne. I hvert fald kan broens anden og sidste fase vha. dendrokronologi dateres til 1550'erne. Altså den tid, da bispegården bl.a. fungerede som administrativ lokalitet for en kongelig lensmand og midlertidig bolig for den rejsende kongefamilie. I 1570'erne opgav kongen imidlertid Odense Bispegård og beordrede flere bygninger nedrevet. Formentlig er det også på dette tidspunkt, at broen går ud af brug, og voldgraven bliver fyldt op.

NOTER

- 1 Huitfeldt 1976, K ij.
- 2 Christensen 1988:115; DaMag 1. rk, bd. 2, 13.
- 3 Vesth 1987:127.
- 4 Vesth 1987:139-141; OBM 137.
- 5 Zalewski 2012:15 & 32ff.
- 6 Vesth 1987:140.
- 7 Christensen 2013:838.
- 8 OBM 137.
- 9 Vesth 1987:124, 131 & 138.
- 10 Kristensen & Poulsen 2016:319.
- 11 Haugsted 1945:60f.
- 12 Carelli 2012:384ff.
- 13 Zalewski 2013:40.
- 14 Tegnelser over alle Lande 1536:29.
- 15 Venge 1982:433; Huitfeldt 1976, Cc iij.

LITTERATUR

Carelli, P. 2012: *Lunds historia – staden och omlandet. 1. Medeltiden. En metropol växer fram*. Lund.

Christensen, A.S. 1988: *Middelalderbyen Odense*. Viby J.

Christensen, J.T. 2013: De arkæologiske undersøgelser. I: Realdania Byg, B. Zalewski et al. (red.): *Odense Adelige jomfrukloster*, Odense, s. 353-383.

DaMag: *Danske Magazin indeholdende allehaande Smaa-Stykker og Anmerkninger til Historiens og Sprogets Oplysning 1745ff*. København.

Haugsted, E. 1945: Udgravningerne nord for Århus Domkirke. I: *Udvalgte historiske Skrifter*. København, s. 48-69.

Huitfeldt, A. 176: *Danmarks Riges Krønike. Christian III's Historie (1595)*, København.

Kristensen, H.K. & B. Poulsen 2016: *Danmarks byer i middelalderen*. Aarhus.

OBM137. Upublicerede udgravningsberetninger fra 1972, 1975, 1976, 2009 & 2012. Odense Bys Museer.

Tegnelser over alle Lande fra 1536. I: *Danske Magazin* 3. rk., 6. bd, s. 29-81 & 97-159.

Venge, M. 1982: Fejder og reformation. I: H. Thrane et al (red.): *Fra boplads til bispeby. Odense til 1559. Odense bys historie* bd. 1. Odense, s. 413-449.

Vesth, K.B. 1987: Odense middelalderlige Bispegård. *Hikuin* 13, s. 121-154.

Zalewski, B. 2013: Bispegård i 500 år. I: Realdania Byg, B. Zalewski et al. (red.): *Odense Adelige Jomfrukloster*, Odense, s. 11-59.

SUMMARY

The Bishop's Bridge – a sixteenth century fortified bishop's palace

A historical source from the late sixteenth century recounts how the bishop's palace in Odense was raided during a riot in 1534. The angry mob is said to have stormed the buildings after having sailed across the moat and set the gate on fire with tar. The source has been considered somewhat unreliable and exaggerated and, until recently, no trace of the moat had been found. However, during a 2016 archaeological excavation, a moat and the remains of a wooden bridge leading to what was then the western gate of the palace was unearthed (figs. 2-5).

The late medieval bishop's palace in Odense, of which only one wing is still standing, is known to have been built or rebuilt by Bishop Jens Andersen Beldenak in 1504-08 (fig. 1). Archaeological and written evidence suggests that the history of the palace goes back at least to the 1460s or even earlier on that same location. The recently discovered moat has not surrounded the palace, but only the weakest point of the construction – the gate (fig. 6). The moat has quite possibly been horseshoe-shaped around the gate while the bridge must have been a drawbridge (fig. 7). In this way, the gate could be fortified during attacks while the steep walls of the palace with only small windows towards the outside world would offer additional protection. While unable to withstand a full-scale army, this could have offered some defence against angry opponents.

Fortified bishop's palaces in other Danish medieval towns are only vaguely suggested by archaeological or written sources. However, in Lund the archbishop's palace seems to have been constructed as a regular castle with castellated walls, towers and even an inner fortified courtyard.

In the Middle Ages, the bishops were not only clerical, they were also heavily involved in secular affairs, owning land and castles. This could cause enemies, and it is hardly surprising if the bishops, on a small scale, introduced fortification elements to their houses, even in the town. Judging from dendrochronological analyses, the first phase of the bridge seems to have been constructed between 1508-1523 when Jens Andersen Beldenak was the Bishop of Odense (fig. 8). That particular bishop made a lot of enemies during his time in office and was imprisoned several times.

At the time of the Reformation in 1536, the bishop's palace passed to the ownership of the Royal Household and, during the 1550s, the bridge and wharfs seem to have been renewed.